

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa

4/5, Varhaiskasvattajan rooli osallisuuden
edistäjänä – tai estäjänä

Elina Kataja ja Opetushallitus

Kasvattajan rooli osallisuuden pedagogiikassa

- Lähtökohtana on aikuisen lumoutuminen lapsesta, lapsen toiminnasta ja lapsen ideoista ja itsensä asemoiminen kasvattajana niihin
- Aktiivinen läsnäolo, tiedostaen kasvatuksen ja toiminnan tavoitteet, rikastaen toimintaa, luoden mahdollisuuksia ja rakentaen yhdessä lasten kanssa yhteistä toimintaa
- Lasten mielenkiinnon kohteiden tarkastelu, ja niistä liikkeelle lähteminen
- Monipuolisen toiminnan ja toimintamahdollisuuksien tarjoaminen lasten omiin kokemuksiin kiinnittyen
 - Miten mahdollistetaan lapsen oma syttyminen, oman ajattelun herääminen ja innostuminen?
- Kasvattajan rooli uteliaana ihmettelijänä
- Vahva tietoisuus toimintaamme ohjaavista laeista ja asiakirjoista, niiden arvoista ja kasvatustavoitteista
- Oman toiminnan ja kasvattajatiimin toiminnan kriittinen arviointi ja sen kautta kehittäminen
 - Kuinka tuemme pienillä valinnoillamme ja ratkaisuillamme jatkuvasti oman ajattelun kehittymisen ja ihmisenä kasvamisen mahdollisuuksia?
 - Arjen tilanteiden tarkastelu laajemmasta perspektiivistä, kuten myötätuntoteot (mm. Nurhonen 2017)

Parkkitaloprojekti

"Meille on tärkeää, että jokainen lapsi kokeilee monipuolisesti erilaista toimintaa löytääkseen myös uusia kiinnostuksen kohteita ja tapoja ilmaista itseään, mutta pakon sijaan haluamme lähteä liikkeelle lasten omien mielenkiinnon kohteiden kautta. Ryhmässämme autoleikki oli yhden hetken kestopuosikki. Sen sijaan, että olisimme nostaneet autot yläkaappiin vaatiaksemme lapset valitsemaan jotakin muuta, lähdimme yhdessä ideoimaan autoleikin ympärille erilaisia uusia elementtejä. Ryhmässämme syntyi parkkitaloprojekti, jossa suunniteltiin omat parkkitalot ja toteutettiin ne verstaassa puupalikoista sahaillen, vasaroiden, liimaten ja maalaten. Niin saatiin uutta kipinää autoleikkiin ja samalla pystyttiin tuomaan toimintaan uusia sisältöjä tarttumalla lasten kiinnostusten kohteisiin."

Varhaiskasvattajan kertomaa

Autotaidetta

"Isoja oivalluksia siitä, mitä lasten kokemusmaailman kiinnittäminen toiminnan lähtökohdaksi tarkoittaa, syntyi ryhmässämme kehittyneen autotaideprojektin kautta. Pojat rakentelivat tyynyistä mäkiä autoille ja harmittelivat, kun ne eivät toimineet niin kuin olisivat halunneet. Lähdin mukaan keskusteluun, ja nopeasti ongelmasta oli siirrytty yhteistuumiin kokeilevaan ratkaisujen etsimiseen, ja pengoimme askarteluhyllyjä löytääksemme välineitä autoradan toteuttamiseen. Useita päiviä autoleikki olikin askartelun ja leikin luovaa sekamelskaa, jossa välillä leikittiin, välillä jatkettiin radan rakentamista, kun joku komponentti ei toiminutkaan. Pienillä aikuisen heittämällä täkyillä projekti jatkui monenlaiseen muuhunkin taiteelliseen tekemiseen, niin autoilla maalaamiseen kuin lopulta autojenkin maalaamiseen. Yhdistelimme autoinnostukseen tällä poikaporukalla monenlaisia taiteen tekniikoita ja menetelmiä, ja toki parasta oli innostuksen ja sitoutumisen lisäksi se, että monista tekniikoista tuli sellaisia, joita nämä kyseiset lapset innostuivat myöhemmin itsekkin käyttämään omien ideoidensa toteuttamiseen."

Varhaiskasvattajan kertomaa

Mitä te täällä leikitte?

Onko pakko?

Nyt pois naulakoilta, alkaa
lauluhetki.

Nyt reippaasti, huomenna
sitten leikitään.

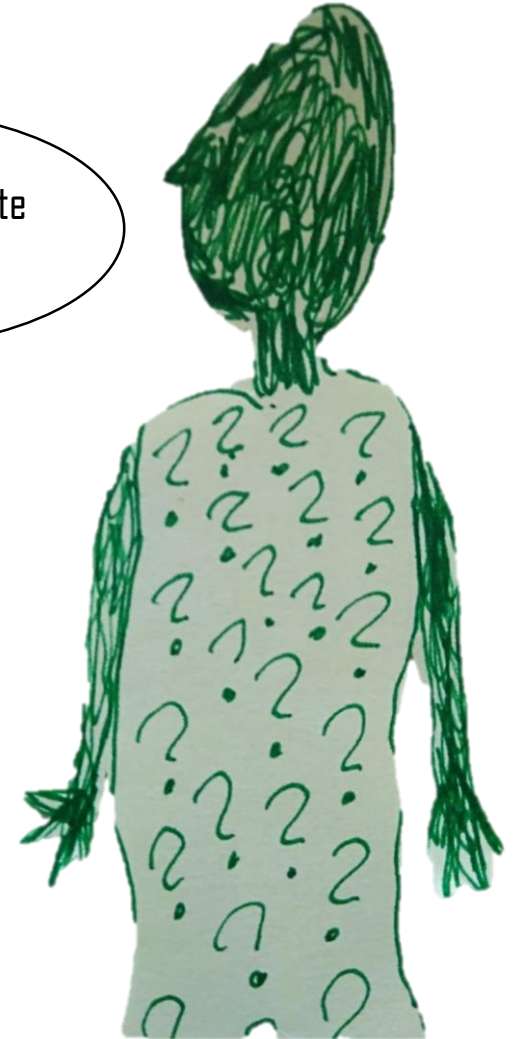

Mitä te täällä leikitte?

Mitäs te täällä oikein leikitte?

Mitäs te tarvitsisitte tähän leikkiin?

Leikin maailma on avain osallisuuteen

"Leikkien maailmassa mukana oleminen on ihan keskeistä osallisuuden kannalta. Jos ei olla leikeissä mukana, ei saada kiinni lasten ajatuksista. Ja silloin ei päästä eheyttämään toimintaa, vaan pitää ottaa perinteinen keskusteluajattelu, jossa toiminnan sisällöt lähtevät aikuisen ideoista lapsen maailmassa läsnä olevien asioiden sijaan. Ytimessä on siis olla leikeissä mukana, jotta päästään kiinni uudenlaiseen toimintakulttuuriin."

Varhaiskasvattajan kertomaa

Onks pakko laittaa kurikset?

"Tänään vastasin kaikille "Onks pakko laittaa kurikset?" - kysymykseen, että joo, jos haluat lutata veden kanssa. Muutama vain halusi. Sitten ravattiin loppujen kanssa ulkoa sisään laittamaan niitä kuriksia, koska halusivatkin lutata. Uskon kuitenkin, että maanantaina useampi valitsee laittaa kurikset, jos lätäköitä ja mutaa vielä on. Pointtina on se, että silloin se on lapsen oma valinta ja tunne siitä, että itse sain päättää mitä teen ja kuristen kanssa mulla on mahdollisuus myös mutahommiin. Sellaisia ihmisiä maailma tarvitsee, jotka oppii ajattelemaan valintojensa seurauksia.

Ja juu, en todellakaan olisi jaksanut niitä kurahousuja ees taas veivata, mutta pitäisi aina, tai edes joskus, ajatella tilanteet noin päin, että mitä tälläkin pienellä asialla on laajemmin tarkasteltuna merkitystä lapsen oppimisen ja elämän kannalta, eikä vaan siitä, mikä just nyt olisi helpointa."

Varhaiskasvattajan kertomaa

Elä hetkessä, luovuuden keskipisteessä

"Meillä on maailman mielenkiintoisin työ, mahdollisuuksia olla luovuuden keskipisteessä ja innostua yhdessä lasten kanssa kaikesta tässä mielenkiintoisessa maailmassa. Tartu hetkeen. Se on ainut, mitä meillä on tässä olemassa. Läsnaolo, nähdä hetken mahdollisuudet ja sen ihanuus."

Varhaiskasvattajan kertomaa

Kohti osallisuuden pedagogiikkaa

Pohdittavaa varhaiskasvattajille, kasvattajatiimeille ja työyhteisöille

- Mieti hetki itseäsi ja omaa tiimiäsi. Mitkä ovat sinun ja tiimisi vahvuudet vuorovaikutuksessa lasten kanssa?
- Valitkaa tiimissänne tilanne, jossa kasvattajien toiminta estää lasten osallisuutta. Millaisia toimenpiteitä voisitte tehdä lasten osallisuuden mahdollistamiseksi? Mitä täytyy tehdä ehkäpä toiminnan rakenteiden, sisältöjen ja kasvattajien toiminnan osalta?

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Innostavia oivalluksia osallisuuden yhteisellä matkalla!

Elina Kataja & Opetushallitus

